

Memorandum 2021-3

Effect van COVID-19 op de strafrechtketen

Samenvatting

Memorandum 2021-3
Effect van COVID-19 op de strafrechterketen

Samenvatting

D. Moolenaar
S. Choenni

Memorandum

De reeks Memorandum omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Samenvatting

De COVID-19-crisis heeft grote impact op de Nederlandse samenleving. Ook werd er een effect op de criminaliteit en de strafrechtketen waargenomen. In 2020 was er een daling van 1% van de door de politie geregistreerde criminaliteit en een daling van 9% van het aantal verdachten ten opzichte van 2019.¹ Het effect van COVID-19 op de criminaliteit is ambigu. Er werd minder criminaliteit verwacht in de fysieke wereld, maar meer criminaliteit in de onlinewereld. Daarnaast zijn als gevolg van de COVID-19-maatregelen in de hele strafrechtketen voorraden ontstaan. Tijdens de eerste lockdown waren alle overheidsgebouwen gesloten, ook de gerechtshoeven. Alleen spoedeisende zaken werden door de rechtbanken behandeld. Zaken werden als urgent geclassificeerd wanneer de rechten van verdachten zouden worden geschonden of de veiligheid van slachtoffers in gevaar zou komen. Als gevolg daarvan stapelden rechtszaken zich op, wat gevolgen had voor alle overheidsinstellingen die rechterlijke uitspraken moeten uitvoeren, zoals de gevangenis en reclassering. Bovendien kampten uitvoeringsorganisaties ook met fysieke beperkingen in de uitvoering van sancties als gevolg de algemene COVID-19-maatregelen

Hoewel het verleidelijk is om de hele afname van de productie en de voorraadproblematiek aan COVID-19 te wijten, is de vraag of dit terecht is. De hoofdvraag van dit rapport is dan ook wat het netto-effect van COVID-19 op de strafrechtketen is geweest? In dit rapport beoordelen we het effect van de COVID-19-maatregelen op de criminaliteit en de strafrechtketen. Ten eerste wordt het effect van COVID-19 op criminaliteit ingeschat door middel van een tijdreeksanalyse op criminaliteitsgegevens, resulterend in een aantal geschatte tijdreeksmodellen. Ten tweede wordt met de geschatte modellen een voorspelling zonder COVID-19-effecten gemaakt, die vervolgens wordt afgezet tegen de werkelijke criminaliteit in 2020 en 2021. Tot slot worden met het Prognosemodel Justitiële Ketens de langetermijneffecten van het kleinere aantal verdachten, verschuivingen binnen delictcategorieën, het inhalen van de achterstanden bij de rechtbanken en de gewijzigde economische ontwikkelingen op de rest van de strafrechtketen bepaald.

Allereerst hebben we een tijdreeksanalyse gedaan op maand- en kwartaalcijfers tot en met juni 2021, rekening houdend met de seizoensinvloeden, administratieve wijzigingen en COVID-19-maatregelen. Hieruit bleek dat COVID-19 een beperkt effect heeft gehad op het totale aantal geregistreerde misdrijven en verdachten. Alleen de tweede lockdown leidde tot een significante daling van het aantal geregistreerde misdrijven. Uit tabel 1 blijkt dat er wel verschillen zijn tussen de verschillende type misdrijven. De grootste effecten doen zich voor bij vermogensdelicten (excl. fraude), fraude en cybercrime. Bij een stijging van het percentage positieve COVID-19-testen daalt het aantal geregistreerde vermogensdelicten. De tweede lockdown (met en zonder avondklok) leidde tot minder geregistreerde vermogensdelicten. Hoe minder reizigers, des te minder vermogensdelicten. Cybercrime nam toe met de afname van het percentage positieve COVID-19-testen en met de eerste lockdown. Dat laatste effect doet zich overigens alleen maar voor in mei 2020. Een hoger percentage positieve COVID-19-testen en de avondklok leidden tot lager aantal geregistreerde geweldsdelicten. Het begin van de tweede lockdown leidde tot meer geregistreerde opiumwetdelicten.

¹ Deze percentages verschillen van Meijer et al. (2021) waarin onder andere de door de Koninklijke Marechaussee geregistreerde misdrijven en verdachten worden meegeteld.

Bij een hoger percentage positief geteste mensen daalde het aantal verdachten van vermogenscriminaliteit. De tweede lockdown zonder avondklok leidde ook tot minder verdachten van vermogensmisdrijven, maar de avondklok had juist een tegengesteld effect. Het aantal verdachten van fraude en cybercrime is toegenomen met de afname van het aantal reizigers maar daalde tijdens de eerste lockdown.

Tabel 1 Significante effecten van COVID-19(-maatregelen) op geregistreeerde criminaliteit en verdachten

	Percentage positieve COVID-19-testen	Reisbeperkingen	Eerste lockdown	Tweede lockdown zonder avondklok	Tweede lockdown met avondklok
<i>Geregistreeerde misdrijven</i>					
Totaal				-	-
Geweld	-				-
Drugs				+	
Vermogen (excl. fraude)	-	-		-	-
Fraude					
Cybercrime	-		+		
Totaal excl. fraude en cybercrime	-			-	-
<i>Verdachten</i>					
Totaal					
Geweld					
Drugs					
Vermogen (excl. fraude)	-			-	+
Fraude		+	-		
Cybercrime		+	-		
Totaal excl. fraude en cybercrime					

Ten tweede hebben we met behulp van de geschatte tijdreeksmodellen een voorspelling gemaakt waarbij de effecten van COVID-19 op nul gezet zijn. Op deze manier wordt een wereld zonder COVID-19 gesimuleerd. Deze voorspellingen zijn vergeleken met de waargenomen aantallen. Ook hieruit blijkt dat het effect van COVID-19 op het totale aantal geregistreeerde misdrijven en verdachten beperkt is: de waargenomen cijfers vallen grotendeels in het 95%-betrouwbaarheidsinterval van de prognoses. De uitzonderingen daarop zijn de geregistreeerde vermogensdelicten en de verdachten daarvan. Voor beide geldt dat de werkelijke waarden sterk afwijken van de voorspelde waarden en vrijwel geheel buiten het 95%-betrouwbaarheidsinterval vallen. Hetzelfde geldt voor verdachten van cybercrime. Dit suggereert een grote impact van COVID-19 voor deze delicten. Voor de overige delicten is de impact minder duidelijk. Tot slot hebben we het PMJ-model gebruikt om het effect van de daling van het aantal verdachten, verschuivingen binnen delictcategorieën, het inhalen van de achterstan-

den bij de rechtbanken en de gewijzigde economische ontwikkelingen op de rest van de strafrechterketen te voorspellen. Omdat in dit stadium niet bekend is of de COVID-19-pandemie een structureel of een tijdelijk effect heeft, kunnen beide scenario's zich voordoen en zijn daarom beide scenario's doorgerekend. Deze scenario's zijn vergeleken met het oorspronkelijke basisscenario, het zogenoemde pre-COVID-scenario. Als we aannemen dat het effect van COVID-19 tijdelijk is, zien we een terugkeer naar het oorspronkelijke basisscenario. Afhankelijk van de fase in de strafrechterketen kan dit variëren van twee tot drie jaar. Als het effect van COVID-19 blijvend is, hebben alle organisaties in de strafrechterketen in 2024 en daarna een lagere capaciteitsbehoefte in vergelijking met de pre-COVID-19-periode.

De algemene conclusie is dat het totale effect van COVID-19 op de strafrechterketen beperkt is, maar dat er verschillen zijn tussen delicten. Merk op dat deze resultaten voorlopig van aard zijn. Omdat we niet weten hoe de geregistreerde criminaliteit zich na de COVID-19-pandemie zal ontwikkelen, is het moeilijk voor de modellen om onderscheid te maken tussen tijdelijke en structurele veranderingen.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) is het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC doet zelf onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek of laat dit doen door erkende instituten en universiteiten, ter ondersteuning van beleid en uitvoering.

Meer informatie:

www.wodc.nl